Het is toch duidelijk, dat mondeling gesprek geen zin heeft, indien over en weer de posities onveranderd gebleven zijn. Onzerzijds was ter zake van de erkende normen der gehoorzame reactie op de ongehoorzame daden der uitwerpende synodes niets veranderd. En aan de overzijde scheen hetzelfde het geval te zijn in de handhaving van valsche normen en daden. En wát dan nog sinds 1944 veranderd was (vervangingsformule en Eindhoven), had de ongehoorzaamheid nog geaccentueerd, en de valsche normen wederom gehandhaafd. Wel hebben sommigen gemeend, een klein teeken van ten goede veranderde gezindheid op te merken in de uitspraak, voorkomende in de correspondentie der deputaten van de overzijde, en gericht tot de onze: „broeders, ons hart gaat nog steeds tot U uit". Maar, afgezien nog van het feit, dat de besluiten hunner synodes na 1944 alle revisieverzoeken hebben afgewezen, moet opgemerkt worden, dat een dergelijke uitspraak, zoolang men niet meer zegt, geen enkel bewijs van eenige zakelijke wijziging inhoudt. Men heeft ons „getuchtigd", naar het heet, in den Naam des Heeren. De tucht nu is medicijn. Degenen die de tucht oefenen, zeggen daarmee: ons hart gaat op dit oogenblik sterker dan ooit naar u uit; wij zoeken immers Uw behoud, en dit juist ook in de toediening van deze „remedie". Wie dus verklaart, dat zijn hart „nog steeds" tot den getuchtigde uitgaat, herinnert hem aan het uur, waarop hij hem de „remedie" toediende. Maar wat men ginds „remedie" noemt, dat noemen wij ontrouw en Woordverlating, en dus: vergif. Het zal dus nu moeten loopen over de juist nu heelemaal niet meer te ontwijken vraag: wat is Uw „credo", uw geloof, in betrekking tot de leer- en kerkregeering?

Welnu, als op dit punt onze deputaten opening van zaken verlangen, dan doen ze daaraan goed. Ze doen daar goed aan, tegenover onze eigen kerken. Ze doen daar goed aan, óók tegenover degenen, die ons uitwierpen en tegenover wie aan zulke droeve daad zich conformeeren. Op dit punt móet het recht des Heeren worden gesproken, en dient een open belijdenis, een verklaring van gevoelen gevraagd te worden van wie binnen en van wie buiten zijn. Deputaten immers zijn geen „onderhandelaars", doch staan tegenover elkander als uitgeworpenen en „rechters", en zeggen over en weer: het Woord ligt tusschen ons, en tot op den huidigen dag hebben wij dit in allerlei ambtelijke handelingen voor God en menschen met dure eeden bezworen.

Al hádden de synodes, volgende op die welke ons heeft uitgestooten, inderdaad haar deputaten verboden, schriftelijk met onze deputaten in contact te treden, zelfs dán nog zouden onze deputaten opening van zaken hebben móeten eischen. Zulke opening van zaken moest voorts openbaar zijn (want het gaat om de kerken); en ze moest ook snél geschieden (want het gaat niet aan, bij de kerken de suggestie te wekken, dat er ten principale wel iets veranderd zou kunnen wezen, indien dit niet het geval is; het wékken én levendig houden van zulke suggesties zou immers de vrijmaking, als nog steeds van God gevorderde daad van gehoorzaamheid maar tegenhouden, en de vreugde om geschiede vrijmaking aanvechten.

Maar nu moet hier met allen ernst nog één punt den nadruk hebben: de deputaten van de overzijde HADDEN niet zulk een schrijfverbod. Evenmin hadden ze een opdracht ontvangen, die uitsluitend van mondeling te voeren besprekingen had gerept. Hun was wel gezegd, dat zij moesten trachten met onze deputaten te kómen tót mondeling contact. Maar hun was allerminst verboden, brieven met de onzen te wisselen.

Dit zeggen wij.

Dit zeggen zij ook **zelf.**

Dit zegt óók nadrukkelijk hun eigen synode.

Dat ónzerzijds het zoo gezegd werd, is gebleken in den laatsten brief, dien onze deputaten tot de anderen richtten (zie „De Reformatie" van 18 September 1948). Daarin lezen we:

„Ter verdediging van Uw afwijzing beroept U zich op de U verstrekte opdracht, die „zeer bepaald luidt te trachten..... te komen tot een **mondelinge** samenspreking". Maar ontvingen wij van U inmiddels niet onderscheidene **brieven?** Waarom dan **nu opeens** de weigering van de door ons gevraagde enkele regels schrift? Enkele korte antwoorden op over en weer gestelde vragen zouden U en ons, alsmede het toeziende volk, het onmisbare licht hebben kunnen verschaffen terzake van de vraag, of mondelinge samenspreking zin zou kunnen gehad hebben. Uw weigering verwondert ons des te meer, als we bedenken, dat in door de dagbladpers gepubliceerde verslagen van Uw Synode in Eindhoven te lezen stond, dat het desbetreffende besluit Uwer Zwolsche Synode geenszins een verbod van het uitwisselen van schriftstukken inhield".

Dat onze deputaten hiermede geen woord teveel gezegd hebben, blijkt ten overvloede uit de inmiddels verschenen Acta van de Synode van Eindhoven, 3—19 Febr. 1948. In artikel 91, 1° sub a, lezen we, dat deze synode op 11 Febr. 1948 heeft uitgesproken, **accoord te gaan met de opvatting van deputaten, dat de bepaling der synode van Zwolle niet insloot, dat geen enkele(n) brief zou mogen worden gezonden.**

Hieruit blijkt:

1. reeds vóór 11 Febr. 1948 hadden de deputaten van de overzijde zelf de opvatting, dat ze wel degelijk zouden mogen schrijven;

2. op 11 Febr. 1948 ontvangen ze bovendien publiek nog eens daarvan de volle bevestiging, en wordt hun opvatting accoord bevonden door hun nieuwe lastgeefster (hun jongste synode).

Ja, nog meer is ons thans bekend. Uit diezelfde Acta, hetzelfde artikel, blijkt, dat de deputaten van de óverzijde aanvankelijk precies hetzelfde hébben gedaan als wat de deputaten ónzerzijds volgens opdracht móesten doen. Tot ónze deputaten kwam de opdracht: **voorshands schriftelijk.** Welnu, de Eindhovensche Synode zélf constateert, dat de practijk van de Utrechtsche deputaten **precies op hetzelfde neerkwam.** Immers, de Eindhovensche Synode sprak uit (art. 91, 1°, sub b), „dat zij, ofschoon zij een speciale synode voor de zending is, kennis heeft genomen van het feit, dát, en de wijze waaróp, deputaten zich **voorshands schriftelijk** tot die der synode van Groningen hebben gewend".

En, nog is het einde der notabele feiten niet bereikt. De Eindhovensche Synode (sub c) sprak de hoop uit, dat „onder den zegen des Heeren verdere pogingen van deputaten **eindelijk** tot het begeerde resultaat van een mondelinge samenspreking zal (zullen) leiden". Op 11 Febr. 1948 hoopt zij dus nog op **verdere** pogingen, die zullen leiden tot een mondelinge samenspreking; die pogingen zijn dus niet **identiek** met mondelinge samenspreking. Haar deputaten behooren blijkbaar in een zoo „ernstige" zaak tot het uiterste, dat toelaatbaar is, te gaan, opdat „eindelijk" kan bereikt worden wat Utrecht wilde en Groningen **reeds bij voorbaat** regelde: mondelinge samenspreking, volgende op voorshands schriftelijk, contact.

Met andere woorden: op 11 Februari weten de Utrechtsche deputaten **zeer wel,** en ook het toeziende volk **weet het,** dat zij door hun Synode gemachtigd zijn **nog verder schriftelijk te handelen,** en daartoe als het ware geprest zijn als middel ter bereiking van het doel.

En nu is dit het verbijsterende: Als dan in Mei d.a.v. onze deputaten aan die der overzijde voorstellen, de schriftelijke correspondentie van lange en onvruchtbare brieven te vervangen door **enkele regels schrift,** waarin kort en krachtig, en dan van beide zijden, gezegd wordt, **waar het op staat, dán is het antwoord ineens:** „onze opdracht luidt zeer bepaald te trachten te komen tot een **mondelinge** samenspreking".

Jawel.

Maar dat **trachten** hield nú ineens op, nu het op zakelijk **spreken** aankwam. Deze deputaten wisten zeer wel, dat hun laatste synode het tijdperk van **„voorshands schriftelijk"** handelen nog wel verlengd wilde zien, om eindelijk te komen tot mondelinge samenspreking. Zij hebben een zware verantwoordelijkheid op zich genomen, toen zij, ondanks de uitspraak der Eindhovensche synode, aan onze deputaten hun „neen" deden hooren.

Hoe het zij, men moet uitdrukkelijk constateeren, dat hier van een **„impasse" geen sprake is.** Wij wijzen niet zonder droefheid om het publiek gebruik ervan dit woord af, wijl het rechtuit onwaar is; én wijl het aan een schuldigen onwil den **schijn** van een ónschuldige onmacht helpt geven. Men moet constateeren, zulks in overeenstemming met de bij de synode ingekomen stukken, dat hetgeen ons hier bezig houdt, thans niets anders is dan dit: Wat zijn voor de Amersfoortsche synode de consequenties, die zij te trekken heeft uit deze weigering van medewerking aan een onzerzijds voorgestelde wederzijdsche korte schriftelijke situatieteekening?

Een eerste vraag is: moeten wij zelf soms een schriftelijke eenzijdige situatieteekening onzerzijds overleggen aan de Utrechtsche deputaten?

De gedachte is geopperd; maar schijnt ons niet aanbevelenswaardig. Ons eigen kerkelijk standpunt is wel bekend; onze kerken hebben niets teruggenomen van haar verklaring van verwerpingen der leerbindingen en schorzingen etc., die van de overzijde naar den **Woorde Gods en conform de kerkenordening** heeten te zijn, doch die door ons als met beide strijdig blijven afgewezen. Bovendien zou een éénzijdige situatieteekening éénzijdig blijven; zij valt geheel uit het kader der contact-opneming; en wanneer de deputaten der synode-Duursema niet eens in het kader van zulk contact zich schriftelijk en op korten termijn believen te verklaren, hoe zouden ze dan wèl a posteriori zoo iets doen, buiten dit kader? Zij **verklaren** immers: wij mógen niet? Men bedenke wel: niet wij wekten den schijn, als waren wij inzake leer of kerkregeering veranderd, en niet wij vroegen deswege om een samenspreking; dat deden de anderen. Reeds om die reden hadden zij moeten bewilligen in een duidelijke op de kardinale punten ingaande situatieteekening; zij wekten door het feit van het vragen om contact met de nog pas door henzelf uitgeworpenen den indruk, als waren zij voor het minst gaan twijfelen aan de goddelijkheid der tuchthandelingen, die in geding waren. In het kader van een ontmoeting als welke hunnerzijds gevraag werd, dient geen der partijen zich te onttrekken aan een situatieteekening, voorzoover gevraagd, doch wel het allerminst die partij, welke het eerst om contact gevraagd heeft. Een eenzijdige situatieteekening onzerzijds is overbodig voor ons zelf en is niet begeerd door de andere partij. Ze ware trouwens water naar de zee dragen..

Een tweede vraag is:

moeten wij alsnog voldoen aan de suggestie der Utrechtsche deputaten, neergelegd in hun missive van Juni 1948, en waarin zij van hun kant voorstelden: mondeling spreken na gemeenschappelijk gebed en dan een communiqué voor de pers aan het slot? Ook deze gedragslijn wordt aanbevolen; al is de motiveering niet steeds dezelfde, en al willen sommigen slechts gedeeltelijk aan het verlangen der Utrechtsche deputaten tegemoet komen, toch zijn er die adviseeren: doet maar wat de Utrechtsche deputaten willen.

Maar ook die raad schijnt ons onaannemelijk. En dit om de volgende reden:

a. Zij, die deze gedragslijn aanbevelen, citeeren voor het meerendeel wel de missive der Utrechtsche deputaten dd. Juni 1948, doch konden, voorzoover zij een gelijkluidenden brief schreven reeds op 13 Juli 1948, nog geen nota nemen van het antwoord, dat onze deputaten aan die overzijde deden toekomen onder dagteekening van 13 September 1948. In dit antwoord worden evenwel onderscheiden argumenten gegeven ter rechtvaardiging van het onzerzijds ingenomen standpunt; de gegeven argumenten schijnen ons alleszins juist en, bij ontstentenis eener weerlegging; constateeren wij dat ze onweersproken bleven.

b. De Utrechtsche deputaten beweren, dat hetgeen hen en ons scheidt „verschil van inzicht" is. Doch iets heel anders scheidt ons: ettelijke openbare vonnissen, uitgesproken in den Naam des Heeren, en een gehandhaafde binding aan onschriftuurlijke leer-uitspraken en aan bepalingen, die een principieele verkrachting of ontkrachting der aangenomen Kerkenordening beteekenen; afgezien nog van de na 1944 al verder gaande ontwrichting van het kerkelijk leven, zooals b.v. in besluiten der Eindhovensche synode aan het licht gekomen is; nieuwe besluiten dus, die men ginds ieder beveelt voor vast en bondig te houden, ook al zou men meenen, dat ze strijden met Schrift en Kerkenordening;

c. de Utrechtsche deputaten willen, dat reeds thans, zonder dat hunnerzijds of onzerzijds ten principale ook maar iets naders is verklaard, we elkaar over en weer blijven erkennen als broeders in Christus. Dit „blijven" is hier een tastbare onwaarheid; want hunnerzijds is gesteld en gehandhaafd, dat wij ons schuldig maakten aan openbare grove zonden, waarvan de door hen zelf in hun vonnissen geciteerde kerkelijke formulieren en bepalingen verklaren, dat wij, zoolang wij daarin blijven, geen deel hebben in het rijk van Christus; hetgeen ook op allerlei wijze door hen is bevestigd.

d. Zij willen, dat de eerste vergadering van wederzijdsche deputaten geopend wordt met gemeenschappelijk gebed, waarin dan zou hebben voor te gaan, **namens allen,** de man, dien zij het eerst hebben beschuldigd van zoodanige openbare grove zonde en dien zij ook om zijn na de „afzetting" gevolgde openbare daden tegenover hun kerken hebben aangediend als „deze ontslagen hoogleeraar en afgezette predikant" **en dan nog** als **publiek rebel tegen den Heere en Zijn volk.** Zonder eenigen twijfel nu zal niemand, ook niet deze met den vinger als voorbidder door hen aangewezen man, het recht hebben, uit een persoonlijk gevoel van gekrenktheid te weigeren voorbidder te zijn voor degenen, die hem zoo hebben aangediend in publiek en officieel geschrift bij de schapen der kudde, doch thans hem den Heere voordragen als voorbidder met hen vereenigd. Maar wij herinneren aan tweeërlei: Eerst daaraan, dat alle in aanmerking komende deputaten en dus ook bedoelde persoon, alleen in hun **ambtelijke** eere zijn gekrenkt; dat dus niet hun recht, maar dat van den Heere in geding is; en dat dus de moeilijkheid der deputaten geen andere is dan die van iemand anders uit onze kerken. En voorts herinneren wij eraan, dat Job, toen hij door den HEERE werd aangewezen als voorbidder voor drie zijner aanklagers, hun **voor**bidder, doch niet hun **mede**bidder had te zijn; en dat, eer Job en deze zijn aanklagers tot de acte van deze voorbidding werden opgeroepen van 's HEEREN wege, eerst de erkenning was geschied van Job zelf over zijn eigen schuld, die hij concreet bij name had genoemd, en voorts door God Zelf van de tot schuldbelijdenis nog niet toegekomen aanklagers van Job de openlijke erkenning gevorderd was, dat zij, als valsche aanklagers van Job, **niet recht gesproken hadden van den HEERE** (want het boek Job is een procesboek; het gaat over Gods proces tegen wie niet recht spreekt van Hem). Eerst toen deze erkenning in een **openbare** daad (van brandoffers ten huize van Job) geschied was, kon Job voorbidder zijn voor hen en in hun tegenwoordigheid en in gemeenschap met hen.

Wij merken dit op, **niet** om parallellen te trekken tusschen Job en ons eenerzijds, en Jobs beschuldigers en de onze anderzijds. Wij behoeven ons tegenover eventueele misduiding van onze woorden in deze richting niet te verweren, want ook Job zelf beleed schuld vóór God, inzooverre **hij** niet recht had gesproken **van den HEERE;** en voorts: ook onze deputaten hebben toch aan die der overzijde openlijk het recht toegekend, van de uitgeworpenen en van onze kerken te zeggen wat en zooveel zij wilden, en hebben bij voorbaat beloofd dit volledig te publiceeren. Wij wijzen op deze geschiedenis van Jobs voorbidderschap dan ook alleen (vgl. Job 42) om aan te geven, dat het groote punt, dat in geding is, **niet** is, of **menschen** bezeerd zijn, **doch of recht gesproken is van den HEERE.** Indien de HEERE Zelf **dit** punt vóór alles aan de orde stelt, **dan hebben wij het** recht niet dat te verdoezelen of achteraan te plaatsen. De persoonlijke gekrenktheid heeft hier **niets** te dicteeren of te remmen; Job — men vergete het niet — werd eerst genezen in of na zijn voorbidding. Maar het punt in geding blijft: **Wie** spreekt recht aangaande den HEERE en waarin doet hij dat?

Welnu, Job mocht niet voorbidden (laat staan medebidden) eer het eigenlijke procespunt vooropgeplaatst was, en te dien aanzien de beide partijen zich verklaard hadden. Een nieuwe formule kwam niet in geding; de oude werd aan de orde gesteld.

e. De Utrechtsche deputaten willen, dat wij vóóróp plaatsen de **begeerte** om te **volharden in het zoeken naar hereeniging, opdat wij kerkelijk weer kunnen samenleven.** Maar, **hebben zij zelf die begeerte?** Indien wij — gelijk wij doen — nog steeds verwerpen, wat zij als den wil des HEEREN hebben aangediend en opgelegd, dan mógen zij — op hun standpunt — niet begeeren met ons één te zijn; dit ware dan volgens hun eigen woorden **kerkbederf.** Omgekeerd — indien zij — gelijk zij doen tot op heden — nog steeds alle vonnissen, inclusief hun motiveering, en voorts hun bindingen, en wat dies meer zij, handhaven voor God, dan mogen wij met hen niet kerkelijk samenleven; we zouden dan de schapen der kudde overlaten aan kwade herders.

Trouwens, als wij hier openlijk de vraag stellen: willen zij zelf wel „volhardend zoeken naar hereeniging?" dan moeten wij (het woord „hereeniging" nu verder onbesproken latende) wel op een merkwaardige tegenstelling wijzen. Onze deputaten werden door de synode van Groningen gemachtigd, om, stél eens, dat inmiddels teekenen van wederkeer tot Schrift en confessie en Kerkenordening zich voordeden, pogingen in het werk te stellen tot het doen bijeenroepen eener tusschentijdsche synode. Dit was voor de deputaten der overzijde, gelijk voor ieder ander, een duidelijke vingerwijzing naar tweeërlei:

a. In de eerste plaats wees het naar het trouwens publiek gemaakte feit, van onze erkenning, dat wij niet den Geest Gods in den weg mochten staan, indien Hij bekeering mocht wekken, aan welke zijde dan ook (want ook wijzelf lieten ons gaarne van zonde overtuigen, als men maar zeide, welke onze zonden waren en ze als zonde bewees);

en b. ook wees het op onzen onwil om de zaak eener samenspreking onnoodig te rekken.

Welnu, dit was in het jaar 1946.

Sedert dien zijn de synodocratische kerken tweemaal in synode samen geweest; eenmaal in Zwolle, 18—20 Juni 1947 (voortgezette synode) en eenmaal in Eindhoven, 2—19 Februari 1948. Uit de publieke Acta van die voortgezette Zwolsche synode treft ons in deze materie alleen maar de mededeeling, dat een missive van H. Post Reobol te Dordrecht, welke missive eerst als punt 27 van het **agendum** blijkt aangemerkt te zijn, in handen van deputaten gesteld is, die echter dienaangaande niets meer van zich laten hooren in de publieke Acta; en dat het stuk daarna niet meer voorkomt op het agendum der